

Fókuszban a V4

Vida Cecília

DOI: 10.14267/VILPOL2024.02.02

Alábbiakban közöljük a V4 országcsoporthat létrejöttét deklaráló nyilatkozatot, majd néhány statisztikai adatot a V4 országokról. Az adatok forrása minden esetben az Eurostat.

Nyilatkozat

A Cseh és a Szlovák Szövetségi Köztársaság, a Lengyel Köztársaság, valamint a Magyar Köztársaság államelnökeinek, miniszterelnökeinek, külügyminisztereinek és parlamenti küldötteinek pozsonyi találkozásán a Közép-Európában megváltozott helyzetben ezen országok között a politikai gazdasági és kulturális együttműködés új alapjainak formáinak létrehozását indította meg. Az elmúlt évtizedek során kialakult helyzet hasonlósága a három államot alapvetően megegyező célok elérésére ösztönzi.

Az állami függetlenség, a demokrácia és a szabadság teljes egészében való helyreállítása, a totalitárius rendszer társadalmi, gazdasági és szellemi megjelenési formáinak felszámolása, a parlamenti demokrácia, a korszerű jogállam kiépítése, az emberi jogok és alapvető szabadságjogok tiszteletben tartása, a korszerű piacgazdaság megteremtése.

Európa politikai gazdasági biztonsági és jogalkotási rendszerébe való teljes körű bekapcsolódás.

A célokban megmutatkozó azonosság, az azok megvalósításához való utak hasonlósága sok területen azonos feladat elé állítja a három szomszédos államot. Erőfeszítéseik – nemzeti sajátosságukat szem előtt tartva – összehangolása növeli a kívánt eredmények elérésének esélyeit, és közelebb hozza céljaik megvalósulását.

A három állam (akkor még Csehszlovákia, Lengyelország és Magyarország) együttműködésének intenzív fejlesztéséhez kedvező alapot biztosítanak az ezen országokban végbemenő nagy jelentőségű és hasonló változások, a történelem folyamán kialakult hagyományos kapcsolatrendszerük, kulturális és szellemi örökségük, vallási hagyományaik, közös gyökereik. A szomszédság tényéből adódó, hosszú történelmi időszakon keresztül ható szellemi, kulturális és gazdasági kölcsönhatás elősegítheti a történelmileg szerves fejlődésre épülő együttműködést.

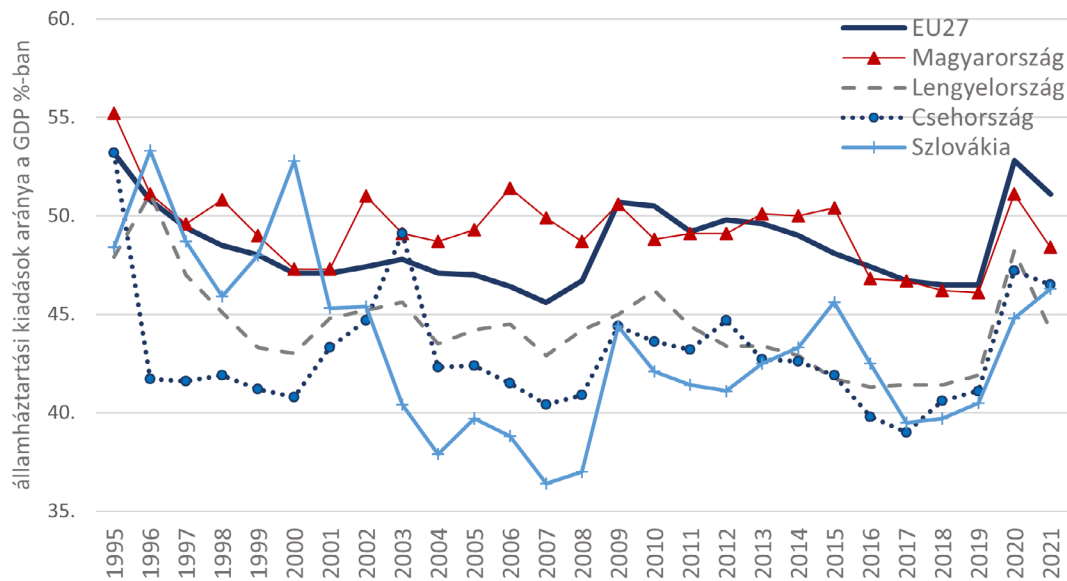
Az aláíró államok meggyőződése, hogy az előttük álló politika, gazdasági és társadalmi kihívások és a demokratikus alapokon történő megújulásra irányuló erőfeszítéseik tükrében együttműködésük fontos lépés az összeurópai integráció felé vezető úton. A nyilatkozat aláírói kifejezik az alábbi gyakorlati lépésekre irányuló közös akaratuk:

- az egyes államok érdekeltsége alapján harmonizálják az európai intézményekkel való együttműködés és szoros kapcsolatok kialakítását szolgáló törekvéseiket, valamint konzultációt folytatnak a biztonságukat érintő kérdésekről,
- arra törekcsenek, hogy állampolgáraik, intézményeik, egyházaik és társadalmi szervezeteik között zavartalan kapcsolatok jöjjenek létre,
- a tőke és a munkaerő szabad áramlásának elősegítésére fejlesztik és elősegítik a piacalapú gazdasági együttműködésük, az áruk és szolgáltatások kölcsönösen előnyös kereskedelmét, továbbá arra törekcsenek, hogy kedvező feltételeket teremtsenek a közvetlen vállalati együttműködésnek és a gazdasági hatékonyság növelését szolgáló külföldi tőkebefektetéseknek,
- megkülönböztetett figyelmet szentelnek egymást és országaikat Európa más részével összekötő – különösen az észak-déli irányú – közlekedési infrastruktúra fejlesztésének, összehangolják energiarendszereik és a távközlési hálózataik fejlesztését,
- bővítik ökológiai együttműködésüket,
- megfelelő feltételeket teremtenek az információ, a sajtótermékek, a kulturális javak és értékek akadálytalan cseréjéhez,
- kölcsönös erőfeszítésekkel sokoldalú együttműködést alakítanak ki az országaik területén élő nemzeti kisebbségek jogainak teljes körű biztosítása optimális feltételeinek megteremtése érdekében,
- elősegítik országaik érdekelt területi kormányzati szervei kölcsönösen előnyös együttműködését, szubregionális kapcsolatépítését.

Kulcsszavak: visegrádi országok, V4, államháztartás, költségvetés

A Visegrádi országok 1991. február 15-én aláírt nyilatkozata nagyívű fejlődési pályát, abban közös utat határozott meg a tagországok számára. Az egyes országok fejlődésének irányát meghatározó kormányzati gyakorlatok sajátosságainak bemutatását az országok költségvetésének részleteit tartalmazó funkcionális mérlegek elemzésével és a kapcsolódó mutatószámok elemzésével tesszük meg.

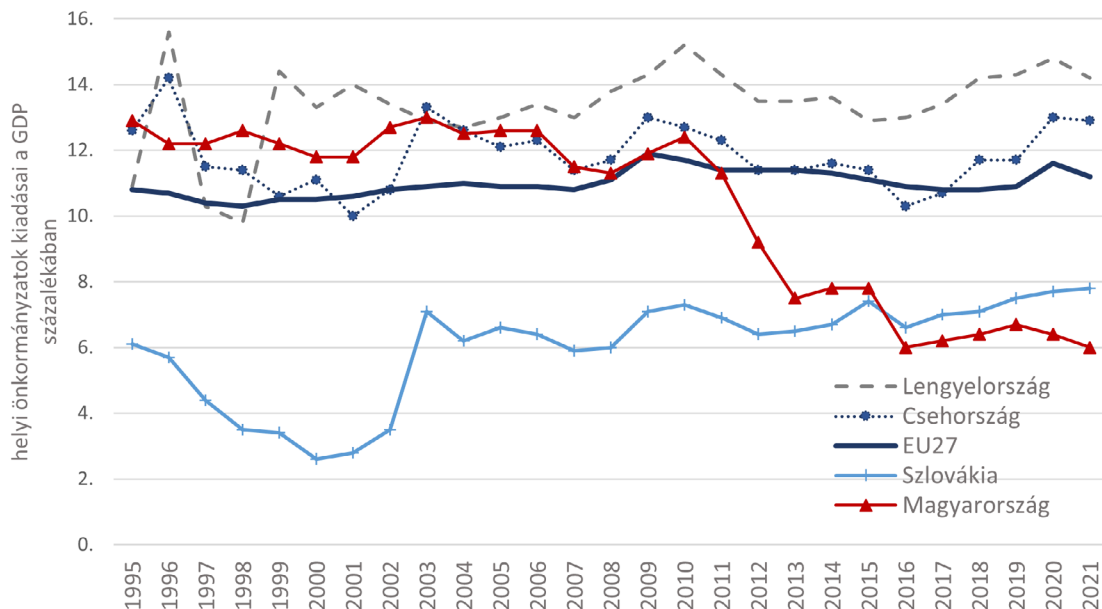
1. ábra: A Visegrádi országok államháztartási kiadásainak aránya a GDP százalékában 1995 - 2021.

Forrás: Eurostat

A fenti ábra az uniós átlag és a Visegrádi országok államháztartási kiadásainak GDP-hez viszonyított arányát mutatja. Negyedszázad adatai szerint Magyarország GDP-hez viszonyított államháztartási kiadásainak aránya a legmagasabb volt a Visegrádi országok között (46-55% a Visegrádi országok GDP-jének %-ban).

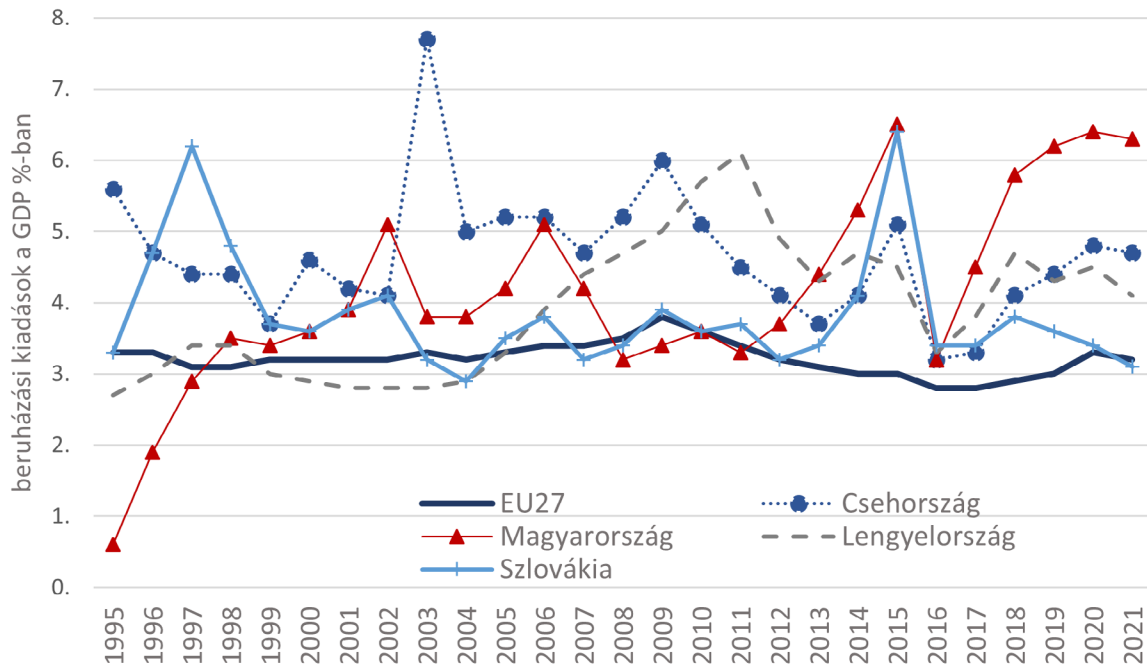
2. ábra: A helyi önkormányzatok kiadásainak aránya a GDP %-ban a V4-es országokban.

Forrás: Eurostat

Itt látható, hogy a magyar kormányzati kiadásokon belül az önkormányzatok szerepe fokozatosan csökkent, 2016-tól a V4-tagállamok közül a legalacsonyabb.

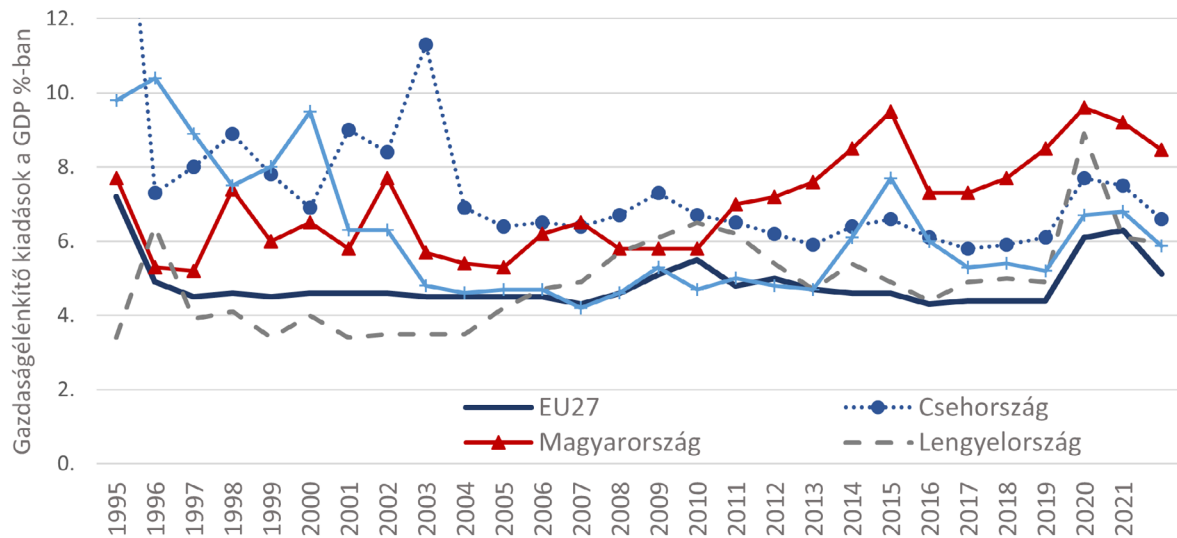
3. ábra: Az állami beruházások aránya a V4-es országokban a GDP-hez viszonyítva.

Forrás: Eurostat

A fenti ábráról látszik, hogy a V4-országok állami szerepvállalása, beruházási kiadásai, az időszak alatt meghaladják az uniós átlagos szintet. A 2008-2009-es válságot követően a lengyel felfutó beruházási szerepvállalás látható. 2015-ben kimutatható a V4 országokban az uniós költségvetési ciklus finanszírozási lezárásának hatása. A második (2007-2013), uniós költségvetési ciklus pénzügyi felhasználásának lezárása jelentős, 6% feletti GDP-arányos állami szerepvállalást mutat minden országban. 2016-tól kezdődő időszakban látható Magyarországon a minden korábbi gyakorlatot meghaladó állami beruházási arány.

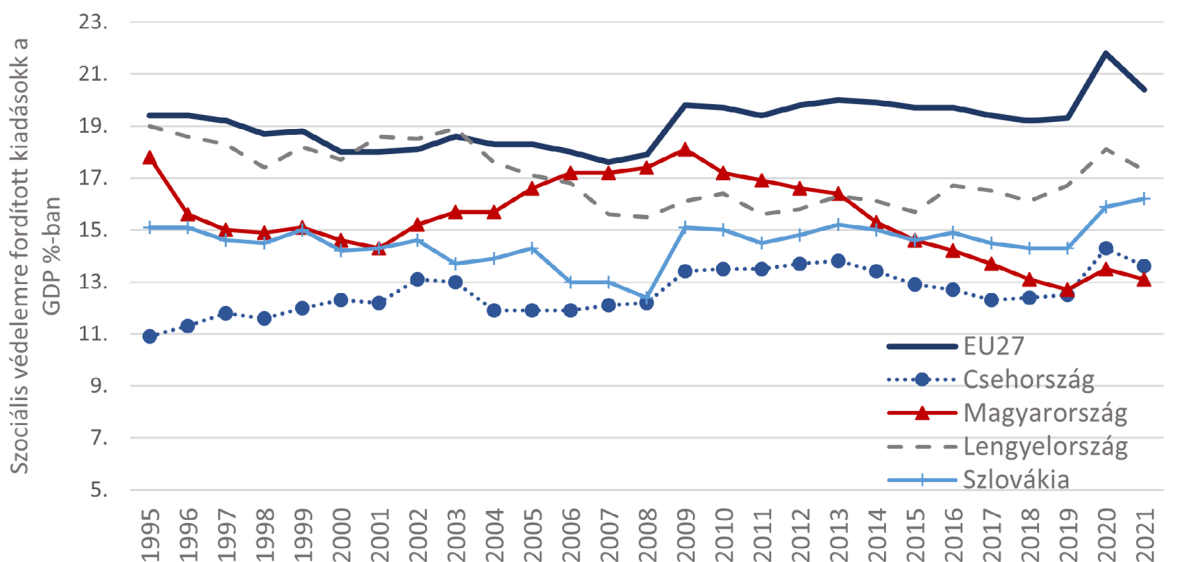
4. ábra: A Gazdaságélénkítő kiadások aránya a GDP %-ban.

Forrás: Eurostat

A V4-országok gazdaságélénkítő kiadásai a csatlakozást, 2004-et követően, az állami beruházásokhoz hasonlóan, tartósan meghaladják az uniós átlagot. Az ábráról látható, hogy 2010-től Magyarország kormányzati gazdaságélénkítő kiadásai a legjelentősebbek a V4-es országok között, (a GDP 7.0%-a és 9,6% között mozogtak). Az időszak alatt ezeknek átlagosan mintegy fele, (a GDP 4,1%-a), a hazai közlekedési infrastruktúra fejlesztését szolgálta.

5. ábra: A szociális védelemre (nyugdíjakra, családtámogatásokra) fordított kiadások aránya a V4-es országokban.

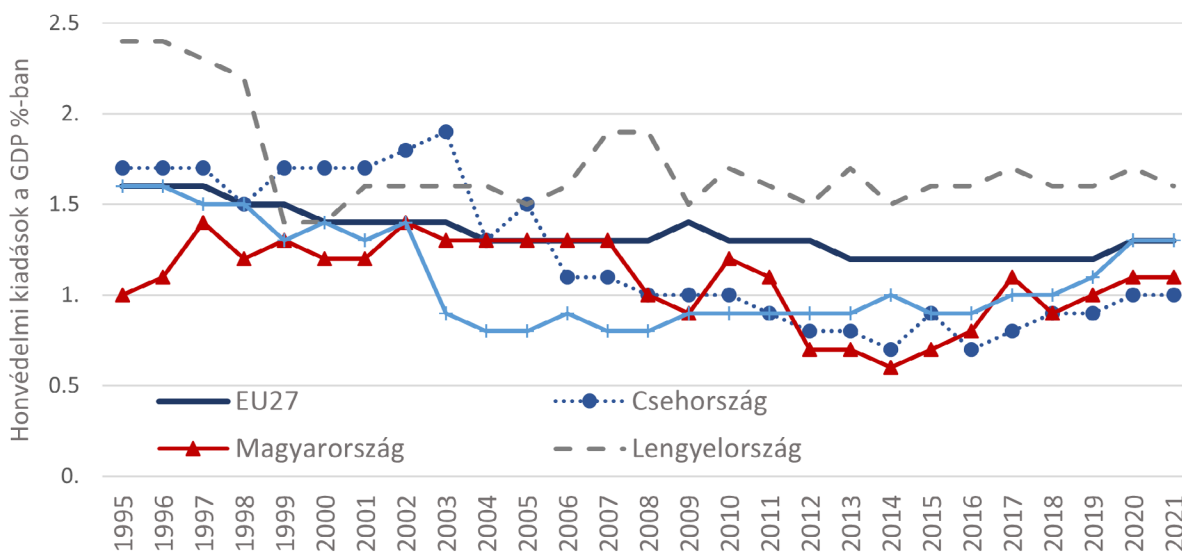
Forrás: Eurostat

Az ábráról jól látható a V4-es országok és kormányok szociálpolitika célrendszerének eltérő finanszírozási gyakorlata. A hazai szociális kiadások aránya a 2006-2010 között az uniós átlagos támogatási szinthez közeledett, közelében volt, meghaladta a GDP 17%-át. 2010 után a szociális védelemre fordított hazai kormányzati kiadások aránya fokozatosan csökkent a GDP 13%-ra.

Az eltelt negyedszázad alatt a többi V4-es tagállam szociális védelemre fordított kiadásai a hazainál kisebb ingadozást mutattak, tartósabb tendenciákat követtek. A negyedszázad alatt a GDP-arányos szociális védelmi kiadások aránya Magyarországon 5,4%-os sávban (18,1 – 12,7% között), Szlovákiában 3,8%-os sávban, (16,2-12,4 % között), Csehországban 3,4%-os sávban, (14,3-10,9% között), Lengyelországban 2,0%-os sávban, (17,6-15,6% között) mozgott. Azaz Magyarországon hullámzott leginkább a szociális védelemre, nyugdíjakra, családtámogatásokra fordított GDP-arányos összeg, ezt követte Szlovákia, Csehország, a legnagyobb stabilitást Lengyelország mutatta.

A szociális védelemre fordított kormányzati kiadások GDP-hez viszonyított tartós szintje a társadalom számára kiszámíthatóbb kormányzati támogatás- és szociálpolitikát jelenthet, tartósabb szociális védelmet mutat.

6. ábra: A honvédelemre fordított kormányzati kiadások aránya a GDP %-ban.

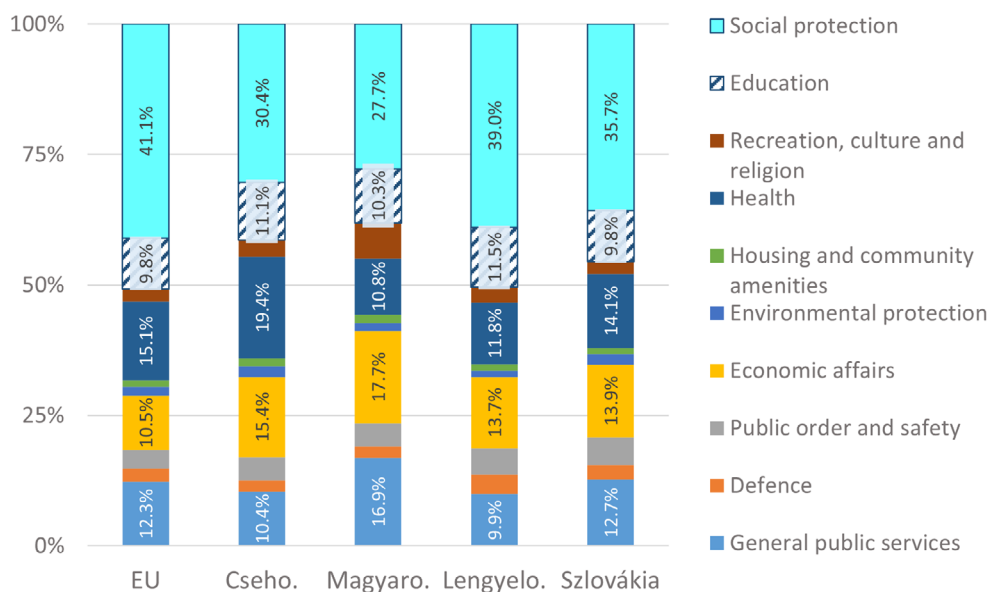
Forrás: Eurostat

A honvédelemre fordított kormányzati kiadások a biztonságpolitika egyfajta lenyomatai. A fenti ábráról látható, hogy az uniós tagállamok GDP-arányos honvédelmi kiadásai, az uniós átlag az eltelt negyedszázad alatt fokozatosan csökkent 1,6%-ról (1995) 1,2%-ra (2013-2019). A Visegrádi országokat tekintve három tagállam Magyarország, Szlovákia és Csehország honvédelemre fordított kiadásai 2008-tól számottevően elmaradtak az uniós trendtől, 2016-tól kezdtek meg ezek a tagállamok a honvédelmi kiadásaik növelését. Lengyelország azonban honvédelmi kiadásait tekintve eltért az uniós gyakorlattól, ezek még válságos időszakokban sem csökkentek GDP-arányában az 1% alá. Ez mutatja Lengyelország regionális biztonságpolitikai szerepvállalását, vezető szerepét.

Mire fordítják a tagállamok a költségvetési kiadásait? A legfontosabb területekre fordított 2021. évi kormányzati kiadások arányát mutatja a 8. ábra. (Az adott ország éves kormányzati kiadásainak együttes összege 100%). **A szociális védelemre, nyugdíjakra, család- és szociális ellátásokra** fordította minden állam a kormányzati kiadásainak legjelentősebb részét – az EU átlag 41%, Csehország 30%, Magyarország 28%, Lengyelország 39%, Szlovákia 36% volt. A 2021. évi adatok számottevő különbséget mutatnak a Visegrádi tagállamok között. Az összes költségvetési kiadásokból mintegy 11%-kal kisebb részt fordít a magyar kormányzat a társadalom szociális védelmére.

További jelentős kormányzati funkció **a közszolgáltatásokra, közigazgatásra, igazgatási rendszerre, igazságszolgáltatásra** fordított kiadások aránya. Míg uniós átlagban 12% körüli ezeknek a kiadásoknak összesen a költségvetésen belüli aránya, Magyarországon kívül a többi V4-es tagállamban is ez az arány alakult ki, addig Magyarországon a kormányzati kiadásokból **a közszolgáltatásokra, közigazgatásra, igazgatási rendszerre** fordított kiadások aránya mintegy harmadával meghaladta az uniós átlagot, 16,9% volt.

7. ábra: A Visegrádi országok kormányzati kiadásainak megoszlása főbb költségvetési funkciók szerint, 2021.

Forrás: Eurostat

Az egyes országok összesen **általános közszolgáltatásokra közigazgatásra, igazgatási rendszerre** fordított kiadásainak költségvetésen belüli aránya: Lengyelországban 9,9%, Csehországban 10,4%, EU-átlag 12,3%, Szlovákiában 12,7%, Magyarországon 16,9%. A korábban bemutatottak szerint (lásd. 2. ábra) ezzel fordítottan arányos volt a helyi önkormányzatok GDP-arányos kiadásainak nagysága: Lengyelországban 14,2%, Csehországban 12,9%, EU-átlag 11,2%, Szlovákiában 7,8%, Magyarországon 6,0% volt 2021-ben.

Az adatok azt mutatják, hogy a kormányzati közszolgáltatások, a közigazgatás finanszírozási igénye annál kisebb, minél jelentősebb a helyi önkormányzatok igazgatásban, közfeladatellátásban, közszolgáltatások biztosításában való szerepe (GDP-arányos kiadásainak nagysága).

A korábban bemutatott kormányzati szintek közötti feladat- és forrásmegosztás alapján a kormányzati feladatellátásban Magyarországon az elmúlt évtizedben egyre csökkent a helyi önkormányzatok szerepe (lásd 2. ábra). A Visegrádi országok tapasztalatai azonban azt mutatják, hogy minél jelentősebb az önkormányzatok kormányzati funkciója, általános közfeladat ellátása, a közszolgáltatások biztosításában betöltött helyi szerepe, annál kisebb adott országban a közszolgáltatásokra, közigazgatásra fordított költségvetési kiadások nagysága.

